

## نقش زن در کاهش طلاق

معصومه محمدی سیف \*

### اشاره

آسیب‌ها یا مشکلات خانوادگی، مجموعه حوادثی هستند که بر یک یا چند تن از اعضای خانواده تحمیل می‌شوند و همه آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهند. یکی از این آسیب‌ها، طلاق است. طلاق، در زمره غم‌انگیزترین پدیده‌های اجتماعی است که تعادل زندگی انسان‌ها را برهم زده و آثار شومی را برای زن و شوهر، فرزندان و نیز جامعه بر جای می‌گذارد.<sup>۱</sup> به همین جهت است که در نگاه دین اسلام، طلاق ناپسندترین حلال به شمار رفته است. امام صادق علیه السلام می‌فرمود: «مَا مِنْ شَيْءٍ مِمَّا أَحَلَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أْبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّلَاقِ؛<sup>۲</sup> هیچ چیز از آنچه خداوند متعال آن را حلال قرار داده، نزد او منفورتر از طلاق نیست.» از این رو، در آیین اسلام به منظور ایجاد استحکام خانواده، برای زن و

---

\* کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، نویسنده و پژوهشگر.

1. Solidarity.

۲. کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۵۴.

شوهر وظایف و نقش‌هایی در نظر گرفته شده تا گرفتار این بلای خانمان‌سوز نشوند. در این نوشتار، صرفاً به بررسی نقش زن در کاهش طلاق می‌پردازیم.

## راه‌های نقش‌آفرینی زن در کاهش طلاق

### ۱. درک متقابل

در خانواده‌های سالم، زن و مرد به خواسته‌های یکدیگر توجه دارند. برای زن، مهم است که شوهرش چه غذایی دوست دارد و چه رنگی را می‌پسندد؛ چنان‌که برای مرد نیز نظر همسرش اهمیت دارد؛ ولی در خانواده‌های بیمار، هریک از زن و مرد، ساز خود را می‌زند. زن به بهانه‌های مختلف، سلیقه‌های شوهرش را نادیده می‌گیرد و خواسته‌های او را بی‌پاسخ می‌گذارد و مرد نیز با هر بهانه‌ای، از برآوردن نیازهای همسرش شانه خالی می‌کند. بنابراین، وقتی همسر تصور کند که خواسته‌هایش نادیده گرفته می‌شود، دنبال اشخاص یا مکان‌های دیگر می‌گردد. عضویت در شبکه‌های اجتماعی، شرکت در کلاس‌های گروهی یا پیدا کردن دوستان جدید، همه می‌توانند راه‌هایی برای یافتن گروهی از آدم‌ها باشند که او را بیشتر از همسرش درک می‌کنند.<sup>۱</sup> از این‌رو، برخی طلاق‌ها ناشی از عدم درک متقابل زن و شوهر می‌باشد. زن، همان انتظار را از شوهر دارد که شوهر از او دارد؛ درحالی‌که هریک وظایف متفاوتی دارند. اگر زن و شوهر این قوانین را رعایت نکنند، نظام خانواده فرو می‌ریزد. پس، «زن و شوهر در آغاز زندگی، باید همدیگر را خوب بشناسند و با تفکر، اخلاق، خواسته‌ها و تمایلات یکدیگر آشنا شوند؛ تا به منظور تحکیم بنیان خانواده و تعدیل خواسته‌های یکدیگر گام بردارند؛ نه به قصد عیب‌جویی و کشف نقاط ضعف همدیگر؛

۱. جباران، «طلاق عاطفی»، برگرفته از مجموعه مقالات سیمای خانواده در اسلام، ص ۲۱۱.

یعنی درصدد شناخت بهتر از هم برآیند و اگر ضعفی از یکدیگر دیدند، هرگز به بزرگ‌نمایی آن مبادرت ننموده، سعی کنند وضع موجود را به‌خوبی اصلاح نمایند.<sup>۱</sup>

## ۲. صبر و تحمل

«در گیرودار خانواده، وجود ضعف‌ها و کاستی‌ها اجتناب‌ناپذیر است؛ اما آنچه می‌تواند تهدیدها و شکست‌ها را به فرصت و پیروزی تبدیل کند، پرهیز از ستیزه‌جویی و امید به رضایت حق است. در متون اسلام، تحمل سختی‌ها و صبر در ناکامی‌ها و تحمل رفتارهای ناشایست همسر، مورد تأکید بوده و رعایت‌کنندگان آن، مستوجب پاداش الهی هستند.»<sup>۲</sup> داشتن صبر در زندگی زناشویی به همراه یاد خداوند، بزرگ‌ترین تکیه‌گاه آدمی است و موجب ایجاد آرامش و افزایش احساس لذت از زندگی می‌شود؛ «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»<sup>۳</sup> تنها با یاد خدا دل‌ها آرامش می‌گیرد.» ازاین‌رو، زن می‌تواند با صبر در مقابل نامالایمات زندگی، آرامش را در خانواده حفظ نموده، با رفتار نیک خود، تحمل و بزرگ‌منشی را به فرزندان خویش بیاموزد تا آنها نیز در زندگی آینده خویش، با کوچک‌ترین مشکلی، همسر و فرزند را رها ننموده، خانواده را به چالش نکشانند.

## ۳. خوش اخلاقی

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «مَنْ حَسَنَ بَرُّهُ بِأَهْلِهِ زَادَ اللَّهُ فِي عُمْرِهِ»<sup>۴</sup> کسی

۱. ابراهیم امینی، آیین همسراری، ص ۱۷.

۲. نحوی، نقش خانواده در پیشگیری از انحرافات، ص ۸۶.

۳. رعد، آیه ۲۸.

۴. کلینی، الکافی، ج ۸، ص ۲۱۹.

که با خانواده‌اش خوش‌رفتار باشد، خداوند بر عمرش می‌افزاید.» یکی از نعمت‌های بزرگ الهی، آرامش است. اگر مردی در منزل، آرامش لازم را برای زندگی نداشته باشد، روحی افسرده و اعصابی ناراحت خواهد داشت. همچنان‌که زن نیز اگر امنیت، آسایش و رفاه را که لازمه شخصیت یک بانوی مسلمان است، نداشته باشد، وظایف خود را نمی‌تواند به‌خوبی ایفا کند. امام علی علیه السلام فرمود: «انسان مؤمن، در برخورد با اعضای خانواده و سایر مؤمنان، خوش‌روست و اندوه و غصه‌اش را در دل دارد.»<sup>۱</sup> اگر زن و مرد، زمینه‌های لازم در عرصه جسم و روان را رعایت کنند، بی‌تردید، بسیاری از کشمکش‌ها و اختلاف‌های ناشی از خستگی و افسردگی روحی حل خواهد شد. مرد عاقل، هرگز ناراحتی‌های بیرون از منزل را به داخل خانه نمی‌برد.

از این رو، داشتن اخلاق نیکو، زندگی را به بهشت تبدیل می‌سازد. اگر زنان به دنبال جلب نظر همسر بوده و می‌خواهند طعم سعادت و خوشبختی را بچشند، بهتر است اخلاق خود را به‌درستی اصلاح نموده، همواره با چهره‌ای شاداب، کانون خانواده را اداره کنند و مواظب رفتار و به‌خصوص زبان خود باشند؛ تا مبادا این محیط امن را با بدخلقی و بدزبانی، به جهنمی سوزان تبدیل نمایند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این باره می‌فرماید: «هر زنی که شوهرش را با زبان بیازارد، خداوند هیچ کار واجب و مستحبی را از او نمی‌پذیرد و هیچ عمل نیکش را قبول نمی‌کند؛ تا وقتی که شوهرش را راضی نماید؛ هرچند روزها، روزه بگیرد و شب‌ها به عبادت مشغول شود.»<sup>۲</sup>

#### ۴. توجه به مسائل معنوی و دینی

برخورداری زن از عقاید و اندیشه‌های دینی و رفتارهای اخلاقی، موجب

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۶۴، ص ۳۶۵.

۲. همان، ج ۱۰۳، ص ۲۴۴.

کاهش اختلاف‌های خانوادگی می‌شود. قطعاً دیانت زن، ضمن اینکه زندگی را برای همسر شیرین می‌کند، باعث گرمی و صمیمیت روابط زناشویی نیز می‌گردد. زن دین‌دار، رستگاری خویش را در گرو سعادت خانواده می‌داند و در جهت تحقق آن تلاش می‌کند. همچنین، حفظ اموال و آبروی شوهرش را از واجبات به شمار آورده، همواره با شوهرش صادقانه برخورد می‌نماید. توجه زن به این اصل مهم قرآنی که «زنان، لباسی برای مردان و مردان نیز لباسی برای زنان هستند»، او را از لکه‌دارکردن و ضایع نمودن همسرش بر حذر خواهد داشت؛ زیرا هریک از همسران، خود را آینه‌ای برای دیگری می‌دانند.<sup>۱</sup>

بهره‌مندی از همسر دین‌دار، ضمن کمک به سعادت و خوشبختی در زندگی مشترک، زمینه‌های لازم برای برخورداری از فرزندان صالح را نیز فراهم می‌سازد؛ اما اگر مادری اهل پرهیزکاری نباشد، چگونه می‌تواند فرزندان دین‌دار و نیکی را به جامعه تقدیم کند. از این رو، «شایسته است، والدین محترم همواره برای تقویت حسّ مذهبی و استحکام پایه‌های اعتقادی خانواده و فرزندان خویش، تلاش کنند و با حضور در مساجد و اماکن مذهبی، مطالعه کتب سودمند دینی، ارتباط دوستانه و خانوادگی با افراد و خانواده‌های متدین، شرکت در مجالس مذهبی و انجام وظایف شرعی و صحبت‌های صمیمانه خانوادگی، به این امر سرنوشت‌ساز اقدام نمایند.»<sup>۲</sup> خداوند می‌فرماید: «فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ»<sup>۳</sup> مرا یاد کنید تا شما را یاد کنم و شکرگزار من باشید و کفران نورزید.» ذکر خدا، مصادیق فراوانی دارد. انسانی که در تمامی لحظات زندگی به یاد خداست، خداوند نیز در تمامی مراحل زندگانی، به خصوص سختی‌ها، او

۱. نحوی، نقش خانواده در پیشگیری از انحرافات، ص ۸۵ - ۸۶.

۲. همان، ص ۱۱۱.

۳. بقره، آیه ۱۵۲.

را تنها نمی گذارد.

## ۵. عفت و پاکدامنی

خداوند یکی از ویژگی های همسران بهشتی را طهارت و پاکی آنان دانسته است: «وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ»<sup>۱</sup> و برای آنها در آنجا (بهشت)، همسرانی پاکیزه است. «گرچه در این آیات، سخن از همسران بهشتی است، اما انتخاب این ویژگی از میان سایر ویژگی ها، می تواند نشانگر اهمیت آن باشد.<sup>۲</sup>

بی تردید، یکی از بنیادی ترین رکن های حفظ و ماندگاری بنای خانواده، عقیف بودن همسران، پیش و پس از ازدواج است. متأسفانه، امروزه برخی زنان بدون رعایت عفاف و حجاب در جامعه حاضر می شوند و این موضوع، باعث بروز ناملایمات در زندگی شده، چه بسا منجر به طلاق نیز می شود. اهمیت عفت و پاکدامنی، تا آنجاست که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده: «از گیاه روئیده در مزبله، دوری کنید.» پرسیدند: «ای رسول خدا! مقصود از چنین گیاهی چیست؟» فرمود: «زنی زیبا که در خانواده ای ناصالح رشد کرده است.»<sup>۳</sup> شاید تمثیل چنین دخترانی به گیاهان روئیده در مزبله، بدان جهت است که آنان باوجود زیبایی ظاهری، به دلیل تربیت غلط و همنشینی با خانواده لجام گسیخته، زندگی سرشار از زشتی و بدی را تجربه کرده اند و شایستگی همسری و مادری را ندارند.

## ۶. تمکین در مقابل شوهر

از دیگر وظیفه قانونی زن در مقابل شوهر، تأمین نیازهای عاطفی و جنسی

۱. بقره، آیه ۲۵؛ آل عمران، آیه ۵؛ نساء، آیه ۵۷.

۲. ناصر مکارم شیرازی و دیگران، تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۹۶.

۳. کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۳۳۲.

اوست؛ تا زمینه‌ای برای اختلاف و فساد پیش نیاید. بنابراین، در اسلام سفارش شده که به همان اندازه‌ای که زن در برابر نامحرم حیا دارد، برعکس باید در برابر شوهر حیا را کنار گذاشته و برای او به آراسته‌ترین وضع ظاهر شود. همچنین، به مرد سفارش شده که نزد همسرش آراسته باشد.<sup>۱</sup>

«بر اساس گزارش‌ها و آمارهای محاکم قضایی و نیز نتایج به‌دست‌آمده از تحقیقات پژوهشگران امور خانواده، یکی از مهم‌ترین عوامل جدایی خانوادها، عدم پابندی کامل طرفین یا یکی از آنها به حقوق و ضوابط زناشویی و رفتارهای جنسی است. به گفته کارشناسان، بسیاری از طلاق‌ها به دلیل مشکلات در روابط جنسی رخ می‌دهد؛ حتی اگر زوجین، این علت اصلی را پنهان نگاه دارند. نزدیک به چهل درصد زنان، از اختلالات جنسی روابط زناشویی رنج می‌برند.»<sup>۲</sup> در متون اسلامی، این‌گونه مباحث به‌صورتی عفیفانه بررسی و تشریح شده است و اسلام به روابط جنسی زوجین با نگاهی مثبت و رفتاری معنوی نگرسته است؛ به‌طوری‌که برخی احادیث، پاداش روابط جنسی را معادل با برخی تکالیف دینی مانند جهاد دانسته، آن را موجب ریزش گناهان برشمرده‌اند.<sup>۳</sup> همچنین، قرآن کریم زنان را به کشتزار تشبیه می‌کند که صاحبش در چارچوب شرعی به هر نوعی می‌تواند از آن بهره‌مند شود.<sup>۴</sup> بر اساس روایات، زن یا مرد برای سر باز زدن از این امور، نباید عبادت خود را طولانی کنند.<sup>۵</sup> رسول خدا ﷺ خطاب به زنان می‌فرمود: «لَا تَطْوُلْنَ صَلَاتِكُنَّ لِتَمْنَعَنَّ

۱. سید احمد خاتمی، درآمدی بر جایگاه خانواده در اسلام، ص ۸۳.

۲. نحوی، نقش خانواده در پیشگیری از انحراف، ص ۸۷-۸۸.

۳. محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۵۰.

۴. بقره، آیه ۲۲۳.

۵. محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۴، ۱۱۲ و ۱۱۷.

أَزْوَاجِكُنَّ؛<sup>۱</sup> نمازتان را طول ندهید تا شوهر خود را از کامروایی مشروع منع کنید.» بنابراین، در کانون خانواده، زن و شوهر باید توجه داشته باشند که ارضای معقول نیازهای جنسی، هیچ‌گونه منافاتی با عفت و حیا ندارد. بدیهی است، زن و شوهر ضمن رعایت مسائل اخلاقی در حریم خانواده، باید توصیه‌های دینی مربوط به پوشیدن لباس زیبا، داشتن بدن تمیز، استفاده از عطر و لوازم آرایشی مناسب، و اقدام توأم با رضایتمندی کامل را در این موضوع مدّ نظر قرار دهند. پیامبر ﷺ می‌فرماید: «خَيْرُ نِسَائِكُمُ الْعَفِيفَةُ الْعَلِمَةُ؛<sup>۲</sup> بهترین زنان شما، زنی است که نسبت به بیگانه عقیف و پاکدامن، و شوهر دوست باشد.» آن حضرت در بیانی دیگر فرموده: «زن، وظیفه دارد که با بدن و لباس معطر و پاکیزه، توأم با آرایش و آراستگی کنار شوهر باشد و با ظرافت خاص، آمادگی خویش را در تمام ساعات مناسب شبانه‌روز به شوهرش اعلان نماید.»<sup>۳</sup>

## ۷. تواضع و فروتنی

پیامبر اکرم ﷺ فرمود: «لَوْ أَمَرْتُ أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا؛<sup>۴</sup> اگر سجده بر غیر خدا جایز بود، هرآینه به زن دستور می‌دادم که بر شوهرش سجده کند.» خودخواهی طرفین، از مهم‌ترین عوامل اختلاف در خانواده‌هاست. خودخواهی، در همه عرصه‌ها، از جمله خانواده، سبب ناهنجاری و بداخلاقی شده، گاهی موجب جدایی زوجین می‌شود؛ چراکه هریک از زوجین، در برخورد با دیگری احترام لازم را برای طرف مقابل قایل

۱. محمدتقی مجلسی، روضة المتقین، ج ۸، ص ۳۶۲.

۲. کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۲۲۴.

۳. همان، ص ۵۰۸.

۴. همان، ص ۵۰.



نیست و دلیل این امر نیز غرور و خودخواهی یکی از زوجین می‌باشد. در این میان، زن می‌تواند با فروتنی و گذشت، رفتار خودپسندانه شوهر را نادیده گرفته، او را متوجه اشتباهش نماید و این‌گونه، در پرتو تواضع و حفظ حرمت شوهر، به او توانایی و انرژی بخشیده، وی را برای تلاش بیشتر آماده کند؛ چراکه واکنش مثبت در برابر کنش منفی، انرژی‌بخش می‌باشد. در اسلام نیز بارها به این نکته تأکید شده است. یکی از مصادیق تواضع، احترام است. امام صادق علیه السلام در خصوص احترام گذاشتن زن به شوهر خود می‌فرماید: «هر زنی که به شوهرش احترام بگذارد و آزارش نرساند، خوشبخت و سعادتمند خواهد بود.»<sup>۱</sup> امام علی علیه السلام نیز فرمود: «جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعُلِ؛<sup>۲</sup> جهاد زن، خوب شوهرداری است.»؛ حتی کوچک‌ترین احترامی که زن برای شوهرش قائل می‌شود، تأثیر شایسته‌ای در روح و روان او بر جای می‌گذارد.

بر این اساس، زن و شوهر باید از خودخواهی پرهیز نموده، نسبت به یکدیگر تواضع داشته باشند. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «مِنَ أَقْبَحِ الْكِبْرِ تَكْبُرُ الرَّجُلِ عَلَى ذِي رَجْمِهِ وَأَبْنَاءِ جَنْسِهِ»<sup>۳</sup> زشت‌ترین نوع خودخواهی و تکبر، آن است که انسان با خویشان و اعضای خانواده و نزدیکانش تکبر نماید.» این آفت اخلاقی، چنان نفرت ایجاد می‌کند که هرگز کسی حاضر نمی‌شود با فرد خودخواه زیر یک سقف زندگی نماید. امام علی علیه السلام فرمود: «هیچ آسیب اخلاقی، مثل خودخواهی و تکبر، بغض و نفرت ایجاد نمی‌کند.»<sup>۴</sup>

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۳، ص ۲۵۳.

۲. همان، ج ۷۲، ص ۳۵۴.

۳. لثی واسطی، عیون الحکم والمواعظ، ص ۴۷۳.

۴. عبدالواحد تمیمی آمدی، تصنیف غررالحکم ودرر الکلم، ص ۳۱۰.

## ۸. پرهیز از چشم‌وهم‌چشمی

یکی از عوامل فروپاشی خانواده‌ها، چشم‌وهم‌چشمی است. گاه دیده می‌شود که رقابت‌های بیجا و چشم‌وهم‌چشمی جاهلانه، موجب می‌شود که زنان همواره همسر خود را با دیگران مقایسه کنند و سطح زندگی خویش را بدون توجه به قدرت مادی و توانایی‌های ذاتی خود بسنجند. ازاین‌رو، نمی‌توانند زندگی آرامی داشته باشند؛ چراکه همواره دست بالای دست وجود دارد و معمولاً انسان‌ها در مسابقات مادی نمی‌توانند به کسانی که از او جلوترند، برسند.

به همین جهت، قرآن انسان‌ها را از چشم‌وهم‌چشمی نهی کرده است: «و هرگز چشمان خود را به نعمت‌های مادی که به گروه‌هایی از آنان داده‌ایم، می‌فکن. اینها شکوفه‌ها و مظاهر زندگی دنیاست تا آنان را در آن بیازماییم و روزی پروردگارت، بهتر و پایدارتر است.»<sup>۱</sup> آموزه‌های اسلامی به ما مسلمانان می‌آموزد که پیوسته در مقابل نعمت‌هایی الهی شکر نموده، در مسائل مادی، به طبقات پایین‌تر از خود نگاه کنیم و هرگز افکار خویش را با چشم‌وهم‌چشمی‌ها مشوّش نسازیم. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «در زندگی دنیوی، همواره به کسانی نگاه کن که رتبه پایین‌تری از تو دارند؛ تا در مقابل نعمت‌ها و الطاف بی‌پایان خداوند، شاکر و سپاس‌گزار باشی و خود را شایسته افزایش نعمت‌های الهی قرار داده، جود و بخشش الهی را به سوی خود جذب کنی.»<sup>۲</sup>

## ۹. قناعت‌مداری

هرکدام از زوجین دارای توانمندی‌ها و ظرفیت‌های محدودی هستند که پذیرفته‌اند در پرتو همان سرمایه‌های اجتماعی و اقتصادی و بهره‌مندی‌های

۱. طه، آیه ۱۳۱.

۲. محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج ۸، ص ۳۳۷.

اخلاقی و روانی، در زیر یک سقف زندگی کنند. از این رو، تقاضاهایی که در طول زندگی از سوی هریک از آنان صادر می‌شود، باید در محدوده توانمندی‌های طرفین باشد و چنانچه درخواست‌های آنان فراتر از توان مالی، روحی، جسمی و یا علمی طرف مقابل باشد، موجب فشار و اذیت و آزار هر دو خواهد شد. «بنابراین، بسیار مناسب است که همواره به داشته‌های خود از قبیل: سلامتی، فرزندان، اشتغال، عزت‌مندی و آرامش، بیندیشند و بر نداشته‌های خویش حسرت نخورند. توجه به خانواده‌های پایین‌دست، دقت در محرومیت‌ها و بحران‌های خانوادگی دیگران، عدم یا کاهش ارتباط با خانواده‌های مرفه و تجمل‌گرا و امثال آن، موجب کاهش توقعات طرفین خواهد شد. خانواده‌ها باید همواره شاکر خداوندی باشند که نعمت‌های بی‌شماری، از جمله نعمت حیات را به آنان بخشیده است. برخی بر این باورند که زرق و برق‌های زندگی خانواده‌های دیگر، نشان از خوشبختی آنان است؛ درحالی‌که بسیاری از اینان آرزو دارند، به جای این زرق و برق‌های ظاهری، روشنی و صفای باطن و آرامش خانوادگی داشتند.»<sup>۱</sup>

### ۱۰. بخشش و عذرپذیری

یکی از مهارت‌هایی که انسان باید در زندگی بیاموزد، مهارت عذرخواهی و نیز پذیرش عذر دیگران است؛ به این معنا که یک همسر، هم باید بیاموزد که چگونه عذرخواهی کند و هم اینکه چگونه معذرت‌خواهی طرف مقابل را بپذیرد و نسبت به همسر خطاکار خود، گذشت داشته باشد. اصولاً عذرخواهی، نشانه عقلانیت شخص است. در واقع، به غیر از معصومان علیهم‌السلام، هر انسانی در زندگی دچار لغزش و خطا می‌شود. از این رو، زوجین، باید از لغزش‌ها و اشتباهات

۱. نحوی، نقش خانواده در پیشگیری از انحرافات، ص ۸۷.

یکدیگر چشم‌پوشی نمایند و زندگی را بر خود دشوار نسازند. در این میان، بهتر است زنان در این امر پیشقدم شوند و از خطاهای شوهر خود گذشته، با پذیرش عذرخواهی شوهر، به ناراحتی‌ها خاتمه دهند. رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «زن بد، عذر شوهرش را نمی‌پذیرد و خطاهایش را نمی‌بخشد.»<sup>۱</sup> «اگر اعضای خانواده بخواهند نسبت به یکدیگر سخت‌گیری نمایند و خطاهای یکدیگر را دنبال کنند، زندگی آنها از هم می‌پاشد یا بدترین زندگی را تجربه خواهند کرد.»<sup>۲</sup>

امام علی عَلِيٌّ نیز در این خصوص فرموده: «شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَقْبَلُ الْعُذْرَ وَلَا يُعْقِلُ الذَّنْبَ»<sup>۳</sup> بدترین مردم، کسی است که عذرخواهی دیگران را نپذیرد و از خطای آنان نگذرد.» از این رو، پذیرش عذرخواهی، یکی از رفتارهای انسانی ارزشمند است. در اسلام نیز توصیه فراوانی به این امر مهم شده است. عذرخواهی از همسر بعد از خطا و اشتباه، از ایجاد کدورت‌های عمیق در زندگی جلوگیری می‌کند و موجب محبت بیشتر نسبت به همسر می‌شود.

## سخن پایانی

امروزه طلاق، مهم‌ترین تهدید علیه بنیان خانواده به شمار رفته، چگونگی مقابله با آن در محیط خانواده، از اولویت‌های مهم به شمار می‌آید. از طرفی، این پدیده دارای جوانبی به تعداد تمامی ابعاد جامعه انسانی است. نخست، یک پدیده اجتماعی است و تعامل اجتماعی اعضای خانواده را دگرگون می‌سازد؛ چراکه نه تنها بر نوع روابط دو انسان، بلکه فرزندان، بستگان، دوستان و نزدیکان آنها نیز اثر گذاشته، محدودیت‌هایی را در تعامل بین این افراد به وجود می‌آورد.

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۳، ص ۲۳۵.

۲. ابراهیم امینی، آیین همسرمداری، ص ۲۱.

۳. عبدالواحد تمیمی آمدی، تصنیف غررالحکم ودرر الکلم، ج ۴، ص ۱۶۵.

دوم اینکه پدیده‌ای است اقتصادی که به از هم‌پاشیدگی خانواده به‌عنوان یک واحد اقتصادی می‌انجامد.

گذشته از این، طلاق، معضلی است که از یک طرف، بر کمیت جمعیت اثر می‌گذارد؛ چون تنها واحد مشروع و اساسی تولید مثل، یعنی خانواده را از هم می‌پاشد و از سوی دیگر، بر کیفیت جمعیت اثر دارد. چراکه موجب می‌شود فرزندی محروم از نعمت‌های خانواده تحویل جامعه گردند که به احتمال زیاد، فاقد شرایط لازم برای احراز مقام شهروندی یک جامعه‌اند.

پس، طلاق، نه تنها از دیدگاه فردی مشکل‌آفرین و قابل توجه است، بلکه از نظر اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و حتی جمعیتی نیز، موضوعی مهم و اثربخش می‌باشد. در مجموع، طلاق، نمادی از یک مشکل جدی در حوزه ارتباط‌های سالم و صحیح بین افراد است. این مشکل ارتباطی، از سطح کوچک، یعنی خانواده شروع می‌شود و در عرصه وسیع‌تر به جامعه نیز گسترش می‌یابد و ارتباطات انسانی را مختل می‌نماید. از این رو، زنان به‌عنوان نیمی از پیکره اجتماع، می‌توانند نقش بسیار سازنده‌ای در جلوگیری از بروز این معضل خانمان‌سوز داشته، با درایت و هوشمندی، راهکارهایی را در پیش گیرند که به‌راحتی بر مشکلات زندگی غلبه نمایند و با بهره‌گیری از مهارت‌های ارتباطی سالم، تمام نیازهای شوهر را برآورده سازند و اگر خطایی از شوهر خود دیدند، با بزرگ‌منشی عذر او را پذیرفته، سعی کنند از اشتباهات او چشم‌پوشند.